

שארל בודלר לבי במערומיו קטעים נבחרים מיומנו של המשורר

תרגום מצרפתית והוסיף הערות: דורי מנור

"לבי במערומיו" הוא יומן אישי שכתב בודלר (1821–1867) במחברותיו החל ב-1859. הוא תכנן ככל הנראה לפרסם את רשימותיו אלה כיצירה עצמאית, אך לא הספיק להשלים את הכתיבה. זהו טקסט אישי מאוד המורכב מקטעי מחשבות והרהורים המבטאים בגילוי לב גמור, לעתים באורח בוטה ונטול כל עכבות, את אהבותיו של "המשורר המקולל", ובעיקר את שנאותיו. תרגומו של "לבי במערומיו" יראה אור בשלמותו בספר (לצד יומנו השני של בודלר: "חזזים"). לפניכם קטעים נבחרים מטקסט פרובוקטיבי ודחוס זה, בתרגום עברי ראשון.

*

על נדיפות האני ועל ריכוזו!¹ בזה נעוץ הכול.
על תענוג חושני מסוים בחברתם של תמהונים.
אני יכול להתחיל את "לבי במערומיו" בכל מקום ובכל דרך ולהמשיך
אותו באופן מקרי לפי השראת הרגע והנסיבות — ובלבד שההשראה
תהיה חזקה.)

¹ מושגי ה"נדיפות" וה"ריכוז" מוצגים כאן כשתי אנטיתזות שאינן חומריות בלבד, אלא כראש וראשונה מנטליות. בודלר עושה שימוש דומה במושג ה"נדיפות" בשיר "אל הקורא", הפותח את פרחי הרע: "מתכת רצוננו פתע התנדפה: / כָּאֵד בֵּיד אֶשֶׁף הֶלְחֵשׁ הַנּוֹרָא" (פּרַחֵי הַרְעַ, הַקִּיבוּץ הַמְאוּחָד, עמ' 17, מצרפתית: דורי מנור).

*

אני מבין איך מפקירים מטרה נעלה אחת רק כדי לדעת מה מרגישים כשנאבקים על מטרה אחרת. נעים ודאי להיות לסירוגין הנידון התליין.²

*

האישה היא היפוכו של הַדְנִי.³ לכן היא בהכרח מעוררת אֵימה. כשהאישה רעבה, היא רוצה לאכול. כשהיא צמאה, היא רוצה לשתות. כשהיא מיוחמת, היא רוצה שיזיינו אותה. תכונות נאצלות! האישה היא טבעית, כלומר נתעבת.⁴ ולכן היא תמיד המונית, כלומר היפוכו של הדנדי.

*

על הַדְנִי לשאוף להיות נשגב ללא הרף: עליו לחיות ולישון מול ראי.

*

ניתוח של הרתות המהופכות, לדוגמה: הזנות המקודשת. מהי הזנות המקודשת? ריגוש עצבי.

² בשיר "המְעֵנָה עצמו לדעת" כותב בודלר: "הַן אֲנִי הַחֲתָךְ – וְסָכִין הַשְּׁחִיטָה! / הַנְּנִי גַם הַלְחִי – וְגַם הַסְּטִירָה! / הַמְּפָרְקֶת – אֶךְ גַּם הַגְּלָגֶל הַנּוֹרָא! הַתְּלִין – אֲבָל גַּם הַנְּדוֹן לְמִיתָה!" (פרחי הרע, עמ' 44).

³ ה"דנדי" אצל בודלר אינו רק הסנוב המטורזן השוקד על טיפוח הופעתו החיצונית, כהשתמעותה הראשונית של מילה אנגלית זו. על פי תפיסתו, הדנדי הוא יצור בטלני, אֶ-סוציאלי וחסר תועלת לחברה, המעדיף את המלאכותי על הטבעי, וחיוו הם קודש לאהבת היופי. הווייתו של הדנדי – ה"דנדיזם" – היפוכן של ההמוניות והתועלתניות הבורגניות, היא אפוא התגלמות האידאל האסתטי והרוחני בעיני בודלר.

⁴ הסלידה מה"טבעי" והעדפת ה"מלאכותי" הם מהמאפיינים המובהקים ביותר של תפיסת העולם של בודלר. המוסר, בעיניו, עשוי להתגלות בכל דבר שהוא יציר רוחו של האדם, אך לעולם לא בטבע.

המיסטיקה שבפגניות.
מיסטיקה: החוט המקשר בין הפגניות לבין הנצרות.
הפגניות והנצרות משמשות הוכחה זו לזו.
המהפכה ופולחן התבונה מוכיחים את רעיון הקורבן.
האמונה התפלה היא המאגר של כל האמיתות.

*

בכל שינוי יש משהו נתעב ומשהו מענג, דבר מה שמזכיר חוסר נאמנות
ומעבר דירה. ודי בכך כדי להסביר את המהפכה הצרפתית.

*

מאז ומעולם סברתי שלהיות אדם מועיל זה דבר איום ונורא.

*

פוליטיקה

אין לי השקפת עולם במובן המקובל על בני תקופתי, היות שאין לי שום
שאיפה.

אין בי בסיס לקיומה של השקפת עולם.

יש איזו פחדנות, או ליתר דיוק: רכרוכיות, אצל האנשים ההגונים.
רק לשודדים יש השקפה נחרצת. — מהי? שהם מוכרחים להצליח. ולכן
הם מצליחים.

כיצד אצליח אם אין לי חשק אפילו לנסות?

קיסרויות מהוללות יכולות להיות מושתתות על פשע, ודתות אצילות —
על רמייה.

ובכל זאת יש לי כמה השקפות, במובן נעלה יותר של המלה, שבני
תקופתי אינם יכולים להבינן.

*

תחושה של בדידות, מאז ילדותי. למרות המשפחה — ובייחוד בקרב חברים — תחושה של גורל בדידות נצחי. ובר בבר, תשוקה חזקה לחיים ולתענוג.

*

האומות מוציאות מתוכן אישים דגולים רק על כורחן. אדם דגול הוא אפוא מי שעלה בידי להביס את אומתו כולה.

*

האמונה בקדמה היא דוקטרינה של עצלנים, דוקטרינה של בלגים. זהו הפרט הסומך על שכניו שיעשו בשבילו את העבודה. קדמה (אמתית, כלומר מוסרית) תיתכן רק בתוך הפרט ועל ידי הפרט עצמו.

אלא שהעולם עשוי מאנשים המסוגלים לחשוב רק במשותף, רק בחבורות. כמו באגודות של הבלגים. יש גם אנשים שמסוגלים ליהנות רק בעדר. הגיבור האמיתי נהנה לבדו.

*

ככל עת ועת יש בכל אדם שתי נהיות ב־זמניות: האחת לעבר אלוהים והשנייה לעבר השטן. הפנייה לאלוהים, כלומר הרוחניות, היא הרצון להתעלות. הפנייה לשטן, כלומר החייתיות, היא התענוג שפירידה. לזו האחרונה יש לייחס את התאוה לנשים ואת השיחות האינטימיות עם בעלי חיים — כלבים, חתולים וכו'. התענוג שניתן לשאוב משתי האהבות הללו עולה בקנה אחד עם טבען.

*

כמכשיר לגילוי האמת, העינויים הם טמטום ברברי. זהו שימוש באמצעי חומרי לשם תכלית רוחנית. עונש המוות הוא תולדה של רעיון מיסטי, שכיום הוא בלתי־מוכן

לחלוטין. מטרתו של עונש המוות אינה להציל את החברה, על כל פנים לא מבחינה חומרית. מטרתו היא להציל (מבחינה רוחנית) גם את החברה וגם את האשם. כדי שהעלאת הקורבן תהיה מושלמת, צריך שהמוקרב יביע הסכמה ואפילו שמחה. מי שנותן כלורופורם לנידון למוות הוא כּוֹפֵר, כי הוא מונע מהנידון את תודעת גדולתו כקורבן, ושם לֵאמֹר את סיכוייו לנחול גן־עדן.

אשר לעינניים, הם נובעים מן החלק הנתעב שבלב האדם, החלק הצמא לתענוגות בשרים. האכזריות ותאוות הבשרים: שני ריגושים זהים, כמו חוס מופלג וקור מופלג.

*

בחילה נוראה מְכַרְזוֹת הפרסום.

*

יש רק שלוש בריות הראויות לכבוד:
כוהן הדת, הלוחם והמשורר. לדעת, להרוג וליצור.
שאר בני האדם הם מְרֻדִים ונְדַכְאִים. הם נולדו להיות צמיתים, דהיינו לשמש במה שקרוי בפיהם "מְקַצוּע".

*

אני משתעמם בצרפת. בראש וראשונה משום שכולם כאן דומים לוולטר.

*

היות שהכנסייה לא יכלה להעביר מן העולם את האהבה, היא ביקשה לפחות לחטא אותה, ולכן המציאה את מוסד הנישואים.

*

הדבר המעיק באהבה הוא שאת הפשע הזה אי־אפשר לבצע בלי שותף.

*

חקירת המחלה הגדולה של תיעוב הבית. הגורמים למחלה. התפשטותה
ההדרגתית של המחלה.¹

*

הנהייה אחר התענוג קושרת אותנו אל ההווה. הראגה לישועתנו מְכַפֶּיֶה
אותנו אל העתיד.
אדם הנצמד לתענוג בלבד – כלומר להווה – דומה בעיני לאדם המועד
במדרון, ובנסותו להילפת בשיחים, הוא עוקר אותם משורשיהם ומידרדר
אתם מטה מטה.

*

בראש וראשונה – להיות אדם גדול וקדוש בעיני עצמך.

*

מהי האהבה? הצורך לצאת מעצמך.

האדם הוא בעל חיים סוגר.

לסגוד מְשַׁמַּע להקריב ולהזנות את עצמך. ולכן כל אהבה היא זנות.
הישות הזנותית ביותר היא הישות בה' הידיעה, כלומר אלוהים, משום
שהוא חברו הנעֶלָה של כל אדם, ומפני שהוא המְעִיֵּן הכללי והבלתי-
נדלה של האהבה.

*

האנשים היחידים שיש בהם גדולה הם המשורר, כוהן הדת והחייל.

האדם הָשָׁר, האדם המְבַרֵךְ והאדם המקריב והמוקרב.

כל היתר הם בְּשָׁר פּרָגוּלִים.

¹ אחת היצירות שבהן נותן בודלר ביטוי לסימפטומים של "מחלה גדולה" זו היא
השיר בפרוזה *Any Where Out Of This World*, שנפתח במילים: "היינו הם
בית-חולים, שכל חולה בו תָּאֵב להחליף מיטתו באחרת. זה מבקש לסבול נוכח
התנור, וזה מאמין שיחלים אם יקרב לחלון. נדמה לי שלעולם ייטב לי במקום
שאיני נמצא בו, ובשאלה זו של מְעַכְבֵּר אני דן עם נשמתו ללא הרף." (הסְפָּלִין
של פריז, שירים קטנים בפרוזה, הוצאת ידיעות אחרונות, עמ' 108, מצרפתית:
דורי מנור).

*

יש להישמר מהעם, מהשכל הישר, מהלב, מההשראה ומכל דבר מובן מאליו.

*

ביום שבו סופר צעיר מגיה את הספר הראשון שלו, הוא גאה כמו תלמיד תיכון שנדבק לראשונה בעגבת.

*

באהבה, כמו כמעט בכל עניין אנושי אחר, ההבנה ההדדית היא תולדה של אי-הבנה. באי-הבנה זו נעוץ התענוג. הגבר קורא: "הו! מלאך שלי!", האישה הומָה: "אמא! אמא!", ושני המטומטמים משוכנעים שמחשבותיהם עולות בקנה אחד. ואילו התהום הבלתי-ניתנת-לגישור — הלא היא הסיבה לחוסר התקשורת ביניהם — נותרת בעינה.

*

מדוע משרה הצפייה בים נועם כה נצחי ואין-סופי? משום שהים כרוך בעת ובעונה אחת באידאה של מרחב עצום ובאידאה של תנועה. שלושים או שלושים וחמישה קילומטרים מייצגים לדידו של האדם את רדיוס האין-סוף. אכן, אין-סוף בזעיר-אנפין. אך מה בכך אם די בו להעלות בנו משהו מן האידאה של האין-סוף המוחלט? די בשישים או בשבעים קילומטרים (בקוטר) — שישים או שבעים קילומטרים של נוזל בתנועה — כדי להעמיד בפנינו את ביטוי היופי הנעלה ביותר שעשוי אדם לדעת במרחב המחיה ברה-חלוף שלו.²

² ראו גם השיר "האדם והים" הפותח במילים אלה: "אֵישׁ חָפֵשׂ, לְעוֹלָם לְיָם תִּרְחֹשׂ חֶבֶה! / הַיָּם הוּא מְרָאֵתָהּ: אֶתָּה מְבִיט בְּנַפְשׁ, / בְּפְרִישׁת הַעֵד שֶׁל מְשַׁבְּרֵי הַלְטָשׁ — / רוֹחֶה אֵינָה תְּהוֹם פְּחוֹת רֶבֶה" (פרחי הרע, עמ' 56), והשיר בפרוזה "הנמל", שבו כותב בודלר בין השאר: "רחבותם של השמים, מבני העננים הנודדים, הצטבעויות הים המשתנות תדיר, הבהובי המגדלורים, כל אלה הם מנסרה שאין כמותה לענג את העין מבלי שתלאה אותה אף פעם" (הספלין של פריז, שירים קטנים בפרוזה, עמ' 93).

*

התשוקה הבלתי־מרוסנת לפריצות בלבו של הגבר, שממנה נובעת אַימת
הבדירות שלו. — הוא רוצה להיות שניים. ואילו איש המעלה רוצה
להיות אחד, כלומר בודד.
התהילה משמעה להישאר אחד ולזנות באורח ייחודי.
את אַימת הבדירות הזאת — אותו צורך לשכוח את האני בתוך בְּשָׁר
חיצוני — מכנה הגבר בשם האצילי "הצורך לאהוב".

*

ככל שמרבה הגבר לעסוק באמנות, כך עומד לו פחות. הַקָּרֵע בין הרוחני
לבין החייתי הולך ומעמיק. רק לגברים בהמיים עומד כמו שצריך.
הזיונים הם השירה הלירית של האספסוף.

לזיין מְשַׁמֵּע לרצות לחדור לתוך מישהו אחר, ואילו האמן לעולם אינו
יוצא מרשות עצמו.

*

עוד כילד קטן הרגשתי בלבי שני רגשות מנוגדים: סלידה מהחיים
והתעלות לנוכח החיים.
זה בוודאי סימן מובהק לטבע עצלני ורפוץ עצבים.

*

העולם טובב על צירו רק בשל אי־הבנה.
בזכות אי־הבנה כלל־עולמית זו מגיעים הכול להסכמה.
כי אילו, חלילה, הבינו האנשים זה את זה, לעולם לא היו באים לכלל
הסכמה.

איש הרוח, שלעולם לא יסכים עם איש, מוכרח לפתח יכולת ליהנות
משיחה עם אנשים טיפשים ומקריאת ספרים גרועים. התענוג המר שהוא
ישאב מכך יפצה אותו היטב על הטרחה.

*

כל אותם כסילים בורגנים שמשמיעים ללא הרף דברים בנוסח: "לא מוסרי, אי־מוסריות, אמנות מוסרית" ושאר הבלים, מזכירים לי את לואיז וילְדִיָה, זונה של חמישה פראנקים, שהתלוותה אלי פעם לביקור במוזאון הלובר. זה היה ביקורה הראשון במוזאון, ולמראה התמונות והפסלים האלמותיים, היא התחילה להסמיק, כיסתה את פניה בידיה, משכה שוב ושוב בשרוולי ושאלה אותי איך מרשים להציג גסויות כאלה בפומבי.